

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 342 с.
2. Богин Г. И. Современная лингводидактика / Г. И. Богин. – Калинин: КГУ, 1980 – С.30.
3. Головина Н. П. Формирование дискурсивной компетенции у учащихся старших классов в процессе обучения репродукции и продукции иноязычных текстов (школа с углубленным изучением английского языка) / Н.П. Головина // Автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 /Российский гос. пед. ун-т.им. А. И. Герцена. – С.-Пб. 2004. – 23с.
4. Дейк Т. ван. Язык. Познание. Коммуникация. / Т. ван. Дейк. – М.: [б. и.], 1989.
5. Коккота В. А. Лингводидактическое тестирование / В. А. Коккота – М.: Высшая школа, 1989. С. 117-124.
6. Кучеренко О. И. Чему обучать: тексту или дискурсу / И. О. Кучеренко // Новые технологии коммуникативного обучения иностранному языку: Сб. научн. тр. – М.: МГЛУ. – 2000. – Вып. 449. – С.84-89.
7. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О.О. Селіванова. – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – С. 135.
8. Сукаленко Н. И. Об отсутствии эпистемологии в гуманитарных науках и о диффузности понятия дискурс / Н.И. Сукаленко // Вісник Харківського національного університету №500. Серія філологія. Вип.33. – Харків, 2001. – С.254.
9. Шевченко І. С., Морозова О. І. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / І. С. Шевченко, О. І. Морозова. – Харків: Константа, 2005. – 354 с.

Измайлова О.А.

РОЛЬ ИНОЯЗЫЧНОЙ ДИСКУРСИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В СФЕРЕ УСТНОЙ И ПИСЬМЕННОЙ КОММУНИКАЦИИ

В статье рассматривается роль дискурсивной компетенции в сфере устной и письменной коммуникации в процессе обучения иностранному языку студентов языковых специальностей.

Ключевые слова: компетенция, коммуникативная компетенция, дискурс, дискурсивная компетенция.

Izmaylova O.A.

THE ROLE OF FOREIGN DISCURSIVE COMPETENCE IN THE SPHERE OF ORAL AND WRITTEN COMMUNICATION

The article examines the role of discursive competence in the sphere of oral and written communications. The author analyzes foreign discursive competence in the process of teaching a foreign language among students of language specialties.

Key words: the competence, the communicative competence, a discourse, discursive competence.

УДК 371.132

Кардаш І.М.

МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Розглядається значення виховання мовленнєвої культури для формування творчих здібностей студентів – майбутніх вихователів; розглядається поняття “культура мовлення” та його основні ознаки – експресивність, образність, естетичність; пропонуються шляхи підвищення ефективності формування мовленнєвої культури.

Ключові слова: мовленнєва культура, експресивність, образність, естетичність.

У процесі побудови суспільства на гуманістичних та демократичних засадах насамперед потрібно подбати про людину, що буде жити в цьому суспільстві. Така людина повинна бути талановитою, мислячою, здатною на творчість, тобто така особистість, яку, за словами К.Д.Ушинського, може виховати лише особистість. Саме таким вихователям ми повинні довірити своє майбутнє – наших дітей, сьогоднішніх дошкільнят. Функції та обов'язки педагога – працівника дошкільного закладу – вимагають від нього постійного самовдосконалення, високої особистісної культури, яка виявляється насамперед у культурі мовлення. Адже без цього він не зможе задовольнити різнобічні інтереси та запитання своїх вихованців і завоювати довір'я, авторитет та повагу в їхніх батьків.

Особистість вихователя, культура його поведінки і мовлення впливають на формування особистості кожної дитини. Педагогічне керівництво процесом формування мовленнєвої культури дітей у більшій мірі залежить від мовленнєвої культури вихователя, оскільки саме він завжди є еталоном для дітей, взірцем для наслідування. Дитина усвідомлює не тільки те, чому ми її навчаємо, на неї справляє вплив особистість педагога, манера триматися, вміння спілкуватися з дітьми, батьками. Авторитет завоюється, формується тільки в результаті цілеспрямованої, наполегливої праці вихователя над собою, над підвищенням педагогічної кваліфікації й майстерності, естетичним самовдосконаленням, розширенням теоретичних знань та світогляду.

Тому професійно-педагогічні якості майбутнього вихователя не можна сформувати у відриві від виховання моральності та естетичної спрямованості його особистості. Недоліки естетичного виховання студентів негативно відбиваються на їхньому духовному розвитку, призводять до прояву однобокості в розумінні мистецтва, природи, що й виявляється у відсутності мовленнєвої культури.

Метою означеної статті є визначення місця виховання мовленнєвої культури в системі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, з'ясування поняття “культура мовлення”, шляхи вирішення основних завдань виховання такої культури, яку неможливо сформувати без знання рідної мови.

Одним із чинників базисного компоненту змісту дошкільної освіти дітей є їх мовна освіта, досконале володіння рідною мовою, обізнаність із національною культурою. Концепція дошкільного виховання передбачає оволодіння рідною мовою як найціннішим скарбом нації.

Українська мова як предмет вивчення об'єктивно володіє ознаками прекрасного, здатними викликати естетичні відчуття у зв'язку з усвідомленням мовної і мовленнєвої гармонії такими якостями літературної мови, як багатство засобів вираження, її мелодійність, ритмічна організація, експресивність мовних одиниць, доречність уживання мовних засобів у різних стилях мовлення.

На думку К. Ушинського, дитину потрібно вводити в чудовий світ рідної мови з перших днів життя. “Мова народу – найкращий цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії, цей цвіт ніколи не в'яне й вічно знову розпускається” [7, с.146].

Мова, наголошує вчений, – це могутній засіб розвитку індивіда, за допомогою неї дитина здобуває, розвиває мислення, спілкується з людьми. Мова поряд із трудовою діяльністю й іншими факторами виховання сприяє розвитку розумових сил дитини, формує її особистість.

Опанування рідної мови, рідного слова починається з раннього дитинства в сім'ї, серед близьких і рідних дитині людей, а вдосконалення її триває в дошкільних закладах, школі, вищих навчальних закладах, а також упродовж усього життя. Отже, рідна мова є основою навчання і виховання.

Динаміка розвитку суспільних процесів спричинює постійну мовленнєву адаптацію кожного. Адже успіх у сфері громадського, духовного і, зрештою, повсякденного життя значною мірою залежить від того, наскільки адекватно ми сприймаємо людей, як звертаємось до партнера, наскільки вміло починаємо розмову, як говоримо один з одним, чи

знаходимо відповідно тон і стиль спілкування, чи чуємо співрозмовника, чи намагаємось зрозуміти його, як урахуємо взаємні побажання, інтереси, настрої, які добираємо слова, щоб підтримати, переконати, застерегти, поспівчувати, виявити просту людську увагу. Без цієї здатності, цих умінь, без знання загальноприйнятих норм мовленнєвої поведінки, що лежать в основі загальної культури, неможливо досягти взаєморозуміння, налагодити співробітництво. Бездуховність, відсутність культури загальної і, зокрема, комунікативної, звужує можливості успішної реалізації особистістю власних життєвих планів і намірів, оскільки спричиняє виникнення численних конфліктів, взаємного непорозуміння, неприязні, відчуження. Тому головними завданнями мовної освіти сьогодення повинні стати виховання культури, формування інтелекту, а також розвиток повноцінних мовленнєвих здібностей дитини у процесі розв'язування нею життєвих проблем, формування вмінь розв'язувати їх засобами мови [1, с.16].

Культура – це матеріалізований вияв духовності народу, могутній засіб його пізнання і самопізнання. Адже адекватно описати дух і культуру народу можна лише рідною для нього мовою. Отже, мова нації та її культура є взаємозалежним органічним цілим. Розвиток культури починається з розвитку мови. Культура кожного народу закодована в його мові. Багатство і цілісність національної культури забезпечує структурну самодостатність і досконалість мови. Високорозвинена національна мова дає змогу творити цілісну, всеохоплюючу національну культуру. Своєрідність і неповторність національної культури забезпечується специфікою й багатством національної мови. Тому розвиток рідного мовлення слід пов'язувати з ознайомленням дітей із національною культурою.

Мова й культура сформували особистість і творця культурних цінностей. Формуючи людину духовно, інтелектуально, морально й фізично, культура визначає напрям її діяльності. Від народження дитина сприймає культурні цінності (матеріальні й духовні), традиції і керується ними у повсякденному житті. Дорослий індивід збагачує культуру результатами своєї інтелектуальної та фізичної праці. Академік Л.Мацько наголошує на тому, що “особистість молодого людини формується переважно на мові, на її арсеналі та її засобами і розкривається як освічена виразна індивідуальність” [5, с.3]. Це твердження переформулюється з думкою О.Потебні, який зазначав: “Мовна індивідуальність виділяє людину як особистість і чим яскравіша ця особистість, тим повніше вона відображає мовні якості суспільства” [6, с.29].

Отже, особливої уваги набирає виховання мовленнєвої культури усного мовлення, і вихователі, які навчають малюків рідного мовлення, повинні самі не тільки бездоганно володіти літературними нормами рідної мови, а й знати, що означає поняття “культура мовлення”.

Науковці по-різному визначають поняття мовленнєвої культури. В теоретичному аспекті визначають культуру мовлення Б.Головін та М.Ілляш.

Культура мовлення – це сукупність і система комунікативних якостей мовлення [3, с. 7]; володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях, в усній та писемній формах мовлення, вміння користуватися мовностилістичними засобами і прийомами урахування умов і цілей комунікації; упорядкована сукупність нормативних мовленнєвих засобів, вироблених практикою людського спілкування, які оптимально виражають зміст мовлення і задовольняють умови і мету спілкування [4, с. 5-6].

Основними ознаками культури мовлення дослідники вважають нормативність, правильність, точність, чистоту, багатство, логічність, виразність, естетичність, доречність, образність (Н.Бабич, Б.Головін, М.Ілляш, М.Пентиліук).

Естетичність мовлення – це естетична привабливість мовлення, вдале використання естетичних потенцій мови (тон, темп, звучність); наявність образних виразів, приказок, доречних фразеологічних зворотів, цитат; поєднання вербальних та невербальних (жести, міміка, рухи, поза) засобів спілкування.

Виразність мовлення (експресія) – комунікативна якість культурного мовлення, особливість його структури, яка впливає не лише на свідомість, а й на емоції слухача, підтримує його увагу та інтерес.

Експресія у вихованні культури мовлення поєднується з принципом емоційності в навчанні мови, який реалізується через мотивацію, усвідомлення значущості виучуваного, емоційне ставлення до мови і людини. Успішне формування особистості потребує розвитку її емоційної сфери – небайдужості до переживань іншої людини, її почуттів, здатності до співпереживання.

Образність мовлення – це його яскравість, метафоричність, оригінальність, наявність троп (епітети, порівняння, метафори та ін.), багатозначних слів, стилістичних фігур тощо.

У лінгвістичному аспекті образність розглядається передусім як властивість слова і як комунікативна якість мовлення. На думку Н.Гавриш, специфіка лінгвістичного дослідження полягає в тому, що образність виступає як відносно самостійна підсистема лексики, її природа визначається ступенем вираження одного предмета за допомогою іншого [2, с.23].

Культура мовлення формується, розвивається і проявляється в процесі спілкування в мовленнєвій діяльності. Культурі потрібно вчити з дитинства у процесі навчальної мовленнєвої діяльності. Для цього потрібно, щоб діти чули від дорослих зразкове, правильне мовлення, яке відповідало б літературним нормам мови.

Отже, культура мовлення – це дотримання мовцями усталених мовних норм усної і писемної форм літературної мови та цілеспрямоване майстерне використання виражальних засобів мови залежно від стилю, жанру, типу мовлення й відповідна лінгвометодична наука про це. Вона є показником рівня освіченості, загальної культури особистості, національної самосвідомості, громадянської активності [5, с. 3].

У “Концепції шкільної мовної освіти національних спільнот в Україні” наголошується на тому, що “успішна самореалізація особистості визначається загальною культурою, мірою її духовності, обізнаністю з історичною і культурною спадщиною своєї національної спільноти, українського народу у світовому контексті” [1, с.16]. І саме мова, на думку О.Потєбні, є знаряддям національної свідомості й елементарної думки і як знаряддя зумовлює способи розумової роботи, а також, до певної міри, її досконалість. Здебільшого ми лише припускаємо залежність розумової продуктивності від мови, але не можемо її “піймати” [6, с. 38].

Академік Л.Мацько наголошує на тому, що “особистість молодого людини формується переважно на мові, на її арсеналі та її засобами і розкривається як освічена виразна індивідуальність” [5, с. 3]. Це твердження переформується з думкою О.О.Потєбні, який зазначав: “Мовна індивідуальність виділяє людину як особистість і чим яскравіша ця особистість, тим повніше вона відображає мовні якості суспільства” [6, с.29].

На жаль, іноді студенти вищих навчальних закладів не володіють мовленнєвою культурою. Особливо це помітно в умовах двомовності (російсько-української). Українське мовлення вихователів збідніле, в мовленні багато русизмів, кальок.

Причинами низької мовленнєвої культури сьогодні можна вважати такі: небажання читати художню літературу українською мовою; відсутність навичок користуватися словниками та додатковою літературою; байдужість до вивчення мови, а звідси не усвідомлення схожого й відмінного в двох споріднених мовах, що призводить до вживання мовних кальок та російських слів; наслідування модних слів-штампів, вживання діалектизмів та жаргонізмів.

Оскільки педагогу належить важлива роль в естетичному вихованні та вихованні культури мовлення дітей, то студентам – майбутнім педагогам – необхідно ставитись до мовленнєвої культури не тільки як до професійного обов’язку, а й як до соціального явища.

Для підвищення формування мовленнєвої культури вважаємо за необхідне дотримуватися таких вимог: ставитися з повагою до національної мови українського народу, шанувати людей та своїх вихованців, бути уважним до кожного слова; виробити навичку читати твори українською мовою, прислухатися до мовлення інших людей; тренувати

пам'ять, запам'ятовуючи образні вирази, тропи, прислів'я, приказки та влучно їх використовувати; добре володіти нормами літературної мови, для чого виробити звичку користуватися словниками; не вживати слів-паразитів, кальок, слів-штампів та своєчасно виправляти їх у мовленні інших людей і, особливо, своїх вихованців; виробити свій мовний стиль, що визначається і правильною вимовою, і бездоганним володінням позамовними засобами.

Звідси робимо висновок, що погане, засмічене мовлення – це показник невихованості людини, збитки навчально-вихованого процесу у вищому навчальному закладі, школі, і, головне, дитячому дошкільному закладі. Отже, виховання мовленнєвої культури студентів – це складова загальної культури майбутніх фахівців з дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Н.В. Концепція шкільної мовної освіти національних спільнот в Україні / Н.В.Бондаренко // Педагогіка і психологія. – 1995, №3. – С.16.
2. Гавриш Н.В. Формирование образности речи старших дошкольников в процессе обучения родному языку: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 “Теорія та методика навчання (українська мова)” / Н.В.Гавриш. – М., 1991. – С.23.
3. Головин Б. Основы культуры речи / Б.Головин. – М., 1980. – С.7.
4. Ильяш М.И. Основы культуры речи / М.И.Ильяш. – Киев-Одесса, 1984. – С.5-6.
5. Мацько Л. Стратегія мовної освіти в Україні / Л.Мацько // Педагогічна газета, 2004. – № 5(118). – С.3.
6. Потебня А.А. Теоретическая поэтика / А.А.Потебня; [Сост., авт. вступ. ст. и коммент. А.Б.Муратов]. – М.: Высшая школа. – 1990. – 344 с. (Классика литературной науки).
7. Ушинський К.Д. Рідне слово / К.Д.Ушинський // Вибр. пед. твори: У 2 т. – К., 1983. – Т.1. – С. 146.

Кардаш И.М.

РЕЧЕВАЯ КУЛЬТУРА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ОБЩЕЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА ПО ДОШКОЛЬНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ

Рассматривается значение воспитания речевой культуры для формирования творческих способностей студентов – будущих воспитателей; рассматривается понятие “культура речи” и его основные признаки – экспрессивность, образность, эстетичность; предлагаются пути повышения эффективности формирования речевой культуры.

Ключевые слова: речевая культура, экспрессивность, образность, эстетичность.

Kardash I.M.

SPEECH CULTURE AS A COMPONENT OF THE OVERALL CULTURE OF THE FUTURE SPECIALIST IN PRE-SCHOOL EDUCATION.

The significance of training of standard of speech for the formation of creative abilities of students as future teachers is considered; the conception of “standard of speech” and its basic features – expressive-ness, figurativeness, aesthetic beauty; the ways of increasing of increasing of efficiency of standard of speech formation are suggested.

Key words: speech culture, expressivity, imagery, aesthetics